

Justitiekottets betänkande

1986/87:36

om ändring i polislagen

(prop. 1986/87:115 jämte motioner)

JuU
1986/87:36

Propositionen m. m.

I proposition 1986/87:115 har regeringen (justitiedepartementet) föreslagit riksdagen att anta ett av lagrådet granskat förslag till lag om ändring i polislagen (1984:387).

Rörande propositionens huvudsakliga innehåll hänvisas till vad som anförs i det följande under rubriken Utskottet på s. 4.

I samband med propositionen behandlar utskottet de med anledning av propositionen väckta motionerna 1986/87:Ju123 av Karin Ahrland m. fl. (fp), 1986/87:Ju124 av Ingbritt Irhammar (c), 1986/87:Ju125 av Lars Werner m. fl. (vpk) och 1986/87:Ju126 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m). Motionsyrkandena redovisas på s. 4.

Det vid propositionen fogade lagförslaget har följande lydelse.

Lag om ändring i polislagen (1984:387)

Härigenom föreskrivs att 19 och 20 §§ samt rubriken närmast före 19 § polislagen (1984:387) skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

Kroppsvsitation

Kroppsvsitation *m. m.*

19 §

En polisman som med laga stöd griper eller annars omhändertar eller avlägsnar någon får i anslutning till ingripandet kroppsvisitera denne i den utsträckning som är nödvändig

1. av säkerhetsskäl för att vapen eller andra farliga föremål skall kunna tas om hand, eller
2. för att hans identitet skall kunna fastställas.

En polisman får också kroppsvisitera i den utsträckning det behövs för att söka efter vapen eller andra farliga föremål som är ägnade att användas vid brott mot liv eller hälsa, om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att ett sådant föremål kan förklaras förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken. För detta ändamål får polismannen även undersöka portfölj, handväska eller annat liknande handbagage.

Särskilda befogenheter till husrannsakan och liknande åtgärder

20 §

För att söka efter en person som med laga stöd skall omhändertas får en polisman bereda sig tillträde till den eftersöktes bostad eller till annat hus, rum eller ställe som tillhör eller disponeras av honom. Detsamma gäller i fråga om en lokal som är tillgänglig för allmänheten. Finns det synnerliga skäl att anta att den eftersökte eljest uppehåller sig hos annan, får polismannen bereda sig tillträde även dit. På motsvarande sätt får en polisman bereda sig tillträde till en bostad eller något annat ställe för att söka efter ett föremål som polisen med stöd av lag eller annan författning skall omhänderta; vad som nyss har sagts om den eftersökte gäller därvid föremålets ägare eller innehavare.

En åtgärd som avses i första stycket får endast om fara är i dröjsmål vidtas utan föregående beslut av polismyndigheten. Endast om det finns särskilda skäl får åtgärden vidtas mellan kl. 21.00 och 6.00.

En åtgärd som avses i första stycket får vidtas utan föregående beslut av polismyndigheten endast om fara är i dröjsmål eller åtgärden syftar till att söka efter en person som är efterlyst och skall omhändertas vid anträffandet. Endast om det finns särskilda skäl får åtgärden vidtas mellan kl. 21.00 och 6.00.

I fråga om husrannsakan för eftersökande av föremål som är underkastat beslag och av den som skall gripas, anhållas eller häktas eller hämtas till förhör eller inställelse vid domstol finns bestämmelser i rättegångsbalken.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1987.

I motion 1986/87:Ju123 av Karin Ahrland m. fl. (fp) hemställs

1. att riksdagen beslutar om sådan ändring i förslaget till lag om ändring i 19 § polislagen (kroppsvisitation) som anförts i motionen.
2. att riksdagen beslutar att avslå förslaget till lag om ändring i 20 § polislagen (husrannsakan).

I motion 1986/87:Ju124 av Ingbritt Irhammar (c) hemställs att riksdagen beslutar, med avslag på propositionen i denna del, att av regeringen begära förslag till en utredning så som i motionen anförts.

Den del som avslagsyrkandet avser är den föreslagna ändringen i 20 § polislagen.

I motion 1986/87:Ju125 av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen, med godtagande av propositionens förslag om kroppsvisitation under de i motionen angivna förutsättningarna, avslår propositionen vad avser vidgade befogenheter till husrannsakan.

I motion 1986/87:Ju126 av Per-Olof Strindberg m. fl. (m) hemställs

1. att riksdagen, med avslag på propositionens förslag om kroppsvisitation, beslutar att förutsättningarna för kroppsvisitation skall regleras i 22 § polislagen i enlighet med vad som i motionen anförts,
2. att riksdagen, med avslag på propositionens förslag om husrannsakan, beslutar att ändra 28 kap. 5 § rättegångsbalken så att lagrummet överensstämmer med innehållet i 20 § polislagen såvitt avser förutsättningarna för husrannsakan.

Utskottet

Inledning

I en skrivelse om åtgärder mot vålds- och egendomsbrott som regeringen hösten 1986 överlämnade till riksdagen (skr. 1986/87:21, JuU 8, rskr. 52) förutskickade chefen för justitiedepartementet en departementspromemoria rörande möjlighet för polisen att mera rutinmässigt göra visitationer för att eftersöka farliga föremål i situationer där det kan befaras att sådana föremål kan komma till brottslig användning. Förslag i detta hänseende har därefter presenterats i en inom justitiedepartementet upprättad promemoria.

Rikspolisstyrelsen har i en framställning till justitiedepartementet i oktober 1985 ifrågasatt om inte polismän borde få ökade befogenheter att själva fatta beslut om husrannsakan enligt polislagen (1984:387) i vissa fall.

Förslaget i propositionen grundar sig på promemorian och framställningen samt remissbehandling av den.

Propositionens huvudsakliga innehåll

I syfte att öka möjligheterna att förebygga våldsbrott föreslås i propositionen att det i 19 § polislagen införs en bestämmelse som under vissa omständighe-

ter ger polisman rätt att kroppsvisitera personer för att söka efter vapen och andra farliga föremål som kan förklaras förverkade. För sådant ändamål skall polismannen också få undersöka portföljer, handväskor och annat liknande handbagage.

I propositionen föreslås vidare en ändring i 20 § polislagen som syftar till att ge polisman ökad befogenhet att själv besluta om husrannsakan för att söka efter personer som är efterlysta och skall omhändertas vid anträffandet.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 1987.

Kroppsvisitation m. m.

Bestämmelser om *kroppsvisitation* som tvångsmedel vid utredning av misstanke om brott finns i 28 kap. rättegångsbalken (RB).

Allmänna bestämmelser om polisens befogenheter att företa kroppsvisitation från främst ordnings- och säkerhetssynpunkt vid sidan av den egentliga brottsutredande verksamheten finns i 19 och 22 §§ polislagen.

Det finns dessutom särskild reglering för vissa mera speciella situationer, t. ex. vissa domstolsförhandlingar:

Enligt 19 § polislagen får en polisman skyddsvisitera en person, som han med laga rätt griper eller annars omhändertar eller avlägsnar, i syfte att leta efter farliga föremål som kan skada den frihetsberövade eller andra. I dessa situationer får polismannen också företa kroppsvisitation för att fastställa identiteten på den person han ingripit mot:

I polislagen finns i 22 § en uttrycklig bestämmelse om polisens befogenhet att tillgripa tvångsåtgärder för att förebygga eller skydda mot vissa typer av allvarlig brottslighet. Vad beträffar tvångsmedlet kroppsvisitation får en polisman kroppsvisitera personer som uppehåller sig på en viss plats för att söka efter ett farligt föremål, om det finns allvarlig risk för att ett brott, som innebär allvarlig fara för liv eller hälsa eller för omfattande förstörelse av egendom, kommer att förövas på platsen i fråga.

Om *förverkande* föreskrivs i 36 kap. brottsbalken (BrB). Förverkande, som enligt BrB:s terminologi inte är en påföljd utan en särskild rättsverkan av brott, beslutas i allmänhet av domstol. Enligt lagen (1986:1009) om förfarandet i vissa fall vid förverkande m. m. fattas sådana beslut i vissa fall av åklagare. Frågan om förverkande av knivar och andra farliga föremål regleras i 36 kap. 2 och 3 §§. Med stöd av 2 § får bl. a. egendom (t. ex. knivar eller andra farliga tillhyggen) som har använts som hjälpmedel vid brott enligt BrB förklaras förverkade.

Av större intresse i detta sammanhang är bestämmelsen i 3 §. För förverkande enligt det lagrummet fordras inte att något brott har förövats utan det är tillräckligt att det kan befaras att det aktuella föremålet kan komma till användning vid brott. Andra punkten i paragrafen innehåller en bestämmelse som öppnar möjlighet till beslut om förverkande i fråga om knivar och andra farliga föremål som påträffas i riskfyllda situationer. Enligt denna regel, som infördes år 1983, får föremål förklaras förverkade, om de är ägnade att användas som vapen vid brott mot liv eller hälsa och har påträffats under omständigheter, som gav anledning att befara att de skulle komma till sådan användning (prop. 1982/83:89, JuU 23).

I 27 kap. 14 a § RB finns i sin tur en bestämmelse om *beslag* av sådana föremål som kan förklaras förverkade enligt 36 kap. 3 § BrB. Sådant föremål får tas i beslag om det skäligen kan antas vara förverkat enligt bestämmelsen i BrB. Beslut om beslag får i de praktiskt viktigaste fallen meddelas av undersökningsledaren eller åklagaren. Om det är fara i dröjsmål får åtgärden vidtas av polisman. Den som har drabbats av beslag kan begära domstolsprövning av beslutet.

Enligt 27 kap. 14 a § RB och 36 kap. 3 § BrB finns således möjligheter att beslagta och förklara förverkade farliga föremål av nu diskuterat slag om de har påträffats under omständigheter som gav anledning att befara att de skulle komma till användning som vapen vid brott mot liv eller hälsa. Det finns inget krav på konkret misstanke om brott. Det räcker att det typiskt sett – med hänsyn främst till platsen och den uppkomna situationen – finns en påtaglig risk för att knivar o. d. kan komma till användning.

Polisen har däremot inte någon befogenhet att i brottsförebyggande syfte företa kroppsvisitation i detta tidiga skede av ett händelseförlopp för att söka efter föremål av aktuellt slag.

I propositionen föreslås nu att polismän ges ökade befogenheter att kroppsvisitera personer samt söka igenom väskor och annat liknande handbagage för att söka efter vapen eller andra farliga föremål som är ägnade att användas vid brott mot liv eller hälsa, om omständigheterna är sådana att föremålet kan förklaras förverkat enligt 36 kap. 3 § BrB.

En bestämmelse av den innebörden föreslås bli införd som ett nytt andra stycke i 19 § polislagen.

Regeringens förslag kritiserar i motionerna 123, 125 och 126. Enligt de båda förstnämnda motionerna bör möjligheten till ingripande begränsas något och inte avse personer i allmänhet; det bör krävas att det kan antas t. ex. att viss person eller några personer i en grupp för med sig sådana föremål det gäller. Liknande synpunkter förs fram i motion 126. Där förespråkas också en något annorlunda lagteknisk lösning; bestämmelsen bör införas i 22 § polislagen och som huvudregel föreskriva att beslut om ingripande skall fattas av polismyndighet.

Utskottet vill för sin del inledningsvis erinra om att den oroande ökningen av våldsbrottsligheten under senare år i förening med ett ökat bruk av vapen och andra tillhyggen vid sådan brottslighet från tid till annan lett till alltmer bestämda krav på åtgärder från det allmännas sida. Kraven har också i några fall lett till skärpt lagstiftning. Utskottet vill här hänvisa till sina uttalanden i tidigare ärenden om angelägenheten av att motverka tendenserna till att vapen av olika slag i ökad utsträckning kommer till användning vid våldsbrottslighet, se JuU 1980/81:33 s. 20, JuU 1981/82:38 s. 24, JuU 1982/83:23 s. 3 och JuU 1983/84:27 s. 34–36.

Mot den angivna bakgrunden och i belysning av den fortgående ökningen av våldsbrottslighet med användande av tillhyggen delar utskottet bedömningen att man nu bör vidga polisens befogenhet att i brottsförebyggande syfte söka efter föremål av aktuellt slag i sådana sammanhang det här gäller.

Vad sedan beträffar den närmare utformningen av regleringen kan utskottet i och för sig instämma i de tankegångar om en strikt och begränsad reglering som bär upp motionsönskemålen, detta inte minst med tanke på att

det här är fråga om inskränkning i ett grundlagsskyddat intresse. Utskottet vill härvidlag konstatera att den i propositionen föreslagna regleringen ger polisen rätt att söka efter aktuella föremål enbart om omständigheterna är sådana att det kan antas att föremålet kan förklaras förverkat enligt 36 kap. 3 § BrB. Rätten att ingripa förutsätter sålunda en situation där risken typiskt sett framstår som stor för att tillhyggen skall komma till användning vid våldsbrott. Detta innebär krav på en kvalificerad risk (se prop. 1982/83:89 s. 15–17 och JuU 23 s. 3). Erfarenheten, inte minst från senare tid, visar att det förekommer situationer som ter sig allmänt hotfulla och konfliktfyllda samtidigt som det är troligt att vissa av de närvarande personerna bär på knivar eller andra tillhyggen. Hit hör t.ex. tillfällen när rivaliserande ungdomsgrupper konfronteras och provokationer förekommer. Det finns också andra situationer, t.ex. vissa fotbollsmatcher och andra offentliga evenemang, där erfarenhetsmässigt risken för våld med bruk av vapen o. d. är överhängande. Det är framför allt sådana lägen som nu beskrivits som en ny reglering bör ta sikte på. För att lagstiftningen skall få erforderlig effekt är det därför enligt utskottets mening inte möjligt att begränsa ingripandena till enbart viss person.

I linje med tankarna bakom motionerna vill utskottet emellertid, såsom också departementschefen gör, understryka att det är ytterst väsentligt att den praktiska tillämpningen inte blir sådan att den av allmänheten uppfattas som ett utslag av trakasseri. Utskottet vill vidare upprepa sitt uttalande i 1983 års lagstiftningsärende att det är viktigt att tillämpningen sker så att enskildas berättigade intressen inte kommer i kläm. I samma riktning verkar för övrigt den för all polisverksamhet grundläggande proportionalitetsprincipen: ingripandet får aldrig göras större än vad som behövs för att uppnå det avsedda resultatet.

I den särskilda frågan om beslutsnivån finner utskottet också att lagstiftningens effektivitet kräver den ordning som föreslagits i propositionen. En annan sak är att beslut om visitationer i samband med idrottsevenemang eller liknande enligt utskottets mening regelmässigt bör fattas av polisman i befälsställning.

Sammantaget finner utskottet med hänsyn till de intressen som står på spel att den av regeringen föreslagna regleringen bör godtas. Det gäller här att värna om ett syfte som är godtagbart i ett demokratiskt samhälle, och regleringen ligger enligt utskottets mening inom ramen för vad som är nödvändigt med hänsyn till ändamålet samtidigt som den inskränkning i ett grundlagsskyddat intresse som sker är demokratiskt godtagbar. I detta ställningstagande ligger också att utskottet förordar att regleringen upptas i 19 § polislagen såsom föreslås i propositionen. Ställningstagandet, jämte de uttalanden utskottet gjort i det föregående, innebär vidare att önskemålen bakom motionerna i den här delen i allt väsentligt är tillgodosedda. Någon riksdagens åtgärd med anledning av de nu aktuella motionsyrkandena påkallas därför inte.

Husrannsakan är ett tvångsmedel, som syftar till att bereda myndigheter tillträde till hus, rum och slutna förvaringsställen för att där eftersöka personer eller saker (personell resp. reell husrannsakan). Bestämmelser om husrannsakan finns i bl. a. 28 kap. RB och 20 § polislagen.

Husrannsakan enligt RB används i samband med brottsutredning, medan husrannsakan enligt polislagen tillämpas vid förfaranden enligt viss förvaltningsrättslig lagstiftning, t. ex. omhändertagande enligt lagen (1981:1243) om vård av missbrukare i vissa fall.

Beslut om husrannsakan enligt RB fattas enligt 28 kap. 4 § av undersökningsledaren, åklagaren eller rätten. I 5 § finns bestämmelser som ger en polisman rätt att i vissa situationer själv besluta om husrannsakan. Enligt dessa bestämmelser är så fallet "om åtgärden har till syfte att eftersöka den som skall gripas, anhållas eller häktas eller hämtas till förhör eller till inställelse vid rätten eller att verkställa beslag av föremål, som på färsk gärning följts eller spårats, så ock eljest, då fara är i dröjsmål".

Beslut om husrannsakan enligt polislagen fattas av polismyndigheten (20 § 2 st). Endast om det är fara i dröjsmål får åtgärden vidtas utan ett sådant föregående beslut av polismyndigheten.

Före polislagens ikraftträdande tillämpades i stor utsträckning RB:s regler analogt när det var fråga om att vidta åtgärder för att säkerställa förvaltningsrättsliga omhändertaganden. Även om det inte stod klart att det förelåg fara i dröjsmål, ansågs således en polisman ha rätt att företa husrannsakan, om detta skedde för att söka efter någon som skulle omhändertas.

I propositionen föreslås nu en sådan ändring i 20 § polislagen att polisman får befogenhet att göra husrannsakan för att söka efter någon som är efterlyst och som skall omhändertas. Avsikten är att polislagens bestämmelser för förvaltningsrättsliga omhändertaganden därigenom skall bringas i överensstämmelse med motsvarande regler för straffprocessuella omhändertaganden i RB.

En utgångspunkt för förslaget är att den sedan ett par år sålunda rådande skillnaden i fråga om beslutsnivå beträffande straffprocessuella ingripanden å ena sidan och förvaltningsrättsliga ingripanden å den andra skapar olägenheter i det praktiska polisarbetet. Skillnaden medför också en viss risk för att rekvisitet fara i dröjsmål uttunnas. En annan utgångspunkt är att motsvarande regler i RB tillämpats under lång tid utan att någon kritik i sak mot dem kommit fram.

I samtliga föreliggande motioner avvisas den föreslagna regleringen, främst under hänvisning till att det inte finns något framträdande behov därav. I motion 126 utvecklas därjämte ett resonemang om att polislagen torde bättre än RB avspegla den nutida synen på en lämplig avvägning mellan rättssäkerhets- och effektivitetssynpunkter. I den delen mynnar motionen ut i ett önskemål om att i stället 28 kap. 5 § RB bör ändras så att den i sak överensstämmer med innehållet i 20 § polislagen i dess nuvarande lydelse. Också i motion 124 riktas i detta sammanhang uppmärksamheten mot intresset att i större utsträckning än för närvarande ta till vara den enskildes krav på integritetsskydd utan att det blir svårare för de rättsvårdande

myndigheterna att fullgöra sina uppgifter. Motionerna mynnar i denna del ut i en begäran om utredning för att belysa effekterna av nuvarande lagstiftning.

Genom beslut den 29 april 1987 har regeringen med hänvisning till propositionen och de med anledning av propositionen väckta motionerna uppdragit åt justitiekanslern att undersöka tillämpningen av bestämmelserna i 28 kap. 5 § RB.

I slutbetänkandet (SOU 1984:54) Tvångsmedel—Anonymitet—Integritet har tvångsmedelskommittén lagt fram förslag om hur avvägningen bör göras mellan den enskildes behov av skydd för sin personliga integritet och det allmännas intresse av att i vissa situationer kunna ingripa med olika tvångsåtgärder. Frågorna övervägs för närvarande inom justitiedepartementet.

Utskottet gör för sin del följande bedömning.

Som framgått av det föregående föreligger det i den här delen av lagstiftningsärendet ett samband mellan 20 § polislagen och 28 kap. 5 § RB såväl från lagtekniska synpunkter som från tillämpningssynpunkt. Skälen bakom regeringens förslag är intresset av att nå överensstämmelse mellan dessa regler och att skapa möjligheter för att polisen skall kunna arbeta effektivare.

Liksom i avsnittet här ovan om kroppsvisitation m. m. inrymmer ärendet i den här delen också grannliga frågor om avväganden med hänsyn till grundlagsskyddade intressen. Det är heller inte givet att det måste vara en i alla hänseenden överensstämmande reglering i fråga om straffprocessuella och förvaltningsrättsliga ingripanden. Det är vidare inte heller givet vilka beslutsregler som bör ändras, om de olika regleringarna ändå anses böra bringas i bättre samklang med varandra.

Mot bakgrund av det sagda bör enligt utskottets mening riksdagen inte genom beslut om lagstiftning föregripa resultatet av den undersökning som anförtratts justitiekanslern, en undersökning som enligt utskottets mening tillgodoser utredningsyrkandet i motion 124 samtidigt som den är påkallad med hänsyn till den oro hos allmänheten som skapats kring detta ärende inte minst genom den allmänna debatten. Förslaget till ändring av 20 § polislagen bör därför avslås. Detsamma gäller yrkandet i motion 126 om ändring i 28 kap. 5 § RB. Utskottet utgår från att de synpunkter som utskottet har anfört om avvägningen mellan olika intressen i denna fråga beaktas i den nyss nämnda undersökningen.

Utskottets hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *husrannsakan m. m.*

att riksdagen med bifall till motion 1986/87:Ju123 i denna del (yrkande 2), motion 1986/87:Ju124 i denna del, motion 1986/87:Ju125 och motion 1986/87:Ju126 i denna del (yrkande 2 delvis) avslår det genom proposition 1986/87:115 framlagda förslaget till lag om ändring i polislagen (1984:387) såvitt avser 20 §,

2. beträffande *kroppsvisitation m. m.*

att riksdagen med bifall till propositionen i denna del och med avslag

på motion 1986/87:Ju123 i denna del (yrkande 1) och motion 1986/87:Ju126 i denna del (yrkande 1) antar det i moment 1 nämnda lagförslaget såvitt avser 19 §,

3. att riksdagen avslår motion 1986/87:Ju124, motion 1986/87:Ju125 och motion 1986/87:Ju126 såvitt gäller yrkande 2, allt i den mån de inte tillgodosetts eller omfattas av vad utskottet hemställt ovan.

Stockholm den 14 maj 1987

På justitieutskottets vägnar

Karin Ahrland

Närvarande: Karin Ahrland (fp), Lars-Erik Lövdén (s), Björn Körlof (m), Helge Klöver (s), Gunilla André (c), Ulla-Britt Åbark (s), Sven Munke (m), Arne Svensson (m), Birthe Sörestedt (s), Bengt-Ola Rytter (s), Eva Johansson (s), Lars Sundin (fp), Sven-Olof Nordlund (s), Ingbritt Irhammar (c) och Olavi Viitanen (s).

Reservationer

1. Husrannsakan m. m. (mom. 1)

Björn Körlof (m), Sven Munke (m) och Arne Svensson (m) anser beträffande motiveringen

att den del av utskottets yttrande på s. 9 som börjar med "Som framgått" och slutar med "nämnda undersökningen" bort ha följande lydelse:

Förslaget om utvidgad rätt för en enskild polisman att genomföra husrannsakan inger utskottet i likhet med motionärerna betydande oro. Det är därför inte heller förvånande att det i den offentliga debatten efter det att propositionens innehåll blev känt har riktats kraftfull kritik mot förslaget från olika medborgargrupper.

Utskottet konstaterar att de enda skäl som har anförts för förslaget är dels att överensstämmelse med reglerna i 28 kap. RB eftersträvas, dels att polisen genom ändringen skall kunna arbeta effektivare. Inget av dessa skäl är enligt utskottets mening godtagbart när det – som här är fallet – gäller att öppna möjlighet till djupgående kränkningar av enskilda människors grundlags-skyddade intressen. Det är också enligt utskottets mening anmärkningsvärt att regeringens proposition inte innehåller någon verklig analys i frågan om hur den nu föreslagna regeln förhåller sig till den grundläggande regeln om förbud mot bl. a. husrannsakan i 2 kap. 6 § regeringsformen. Inte heller synes regeringen ha tagit intryck av den debatt som under senare år har förts över i vart fall *hela Europa* och där det har ifrågasatts om Sverige som rättsstat uppfyller de krav som landet har åtagit sig genom att ansluta sig till Europarådets konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Utskottet anser alltså i likhet med motionärerna att det av regeringen framlagda förslaget i denna del inte kan acciperas. Förslaget till ändring i 20 § polislagen bör därför avslås.

Däremot bör på sätt yrkats i motion 126 av rättssäkerhetsskäl bestämmelsen om husrannsakan i 28 kap. 5 § RB ändras så att den bringas i saklig överensstämmelse med den nuvarande regeln i 20 § polislagen. Det är nämligen uppenbart – såsom också JO har påvisat i sitt remissvar – att den senare gjorda regleringen i polislagen bättre motsvarar ett modernt synsätt på avvägningen mellan rättssäkerhets- och effektivitetsintressen. Denna ändringsåtgärd behöver enligt utskottets mening inte avvakta någon ytterligare utredning; det uppdrag som justitieministern har lämnat åt justitiekanslern kan därför enligt utskottets uppfattning inte anses påkallat av sakliga skäl. Lagändringen bör alltså kunna vidtas utan dröjsmål. Det bör ankomma på regeringen att utarbeta förslag till denna lagändring och skyndsamt återkomma till riksdagen därmed. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

2. Kroppsvisitation m. m. (mom. 2)

Karin Ahrland (fp), Björn Körlof (m), Sven Munke (m), Arne Svensson (m) och Lars Sundin (fp) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 6 med "Utskottet vill" och slutar på s. 7 med "därför inte" bort ha följande lydelse:

Som utskottet i andra sammanhang påtalat kräver den oroande brottsutvecklingen kraftfulla motåtgärder från det allmännas sida. Utskottet anser därför att polisens befogenheter i vissa fall kan behöva stärkas. Utskottet vill emellertid samtidigt erinra om att problemet inte huvudsakligen består i att polisen generellt sett saknar tillräckligt stöd i lag för att ingripa i olika sammanhang, utan fastmer har sin grund i bristande polisiära resurser.

Den föreslagna ändringen i polislagen gällande kroppsvisitation har mötts av kritik från remissinstanser, vilken måste tillmätas stor betydelse i detta ärende. De har varnat för att den föreslagna ordningen kommer att ge vida befogenheter till ingrepp i medborgarnas normalt skyddade integritet. Göta hovrätt t. ex. har anfört att det aktuella förslaget inte i tillräcklig grad beaktar hänsynen till den enskildes grundlagsfästa skydd mot påtvingade kroppsliga ingrepp. Utskottet anser att regeringens förslag, såvitt avser både lagtext och motiv, är alltför allmänt utformade. Genomförs förslaget föreligger risk att många oskyldiga människor kan drabbas av långtgående ingrepp i sin integritet.

Syftet med förslaget i propositionen är att effektivisera brottsbekämpningen. Utskottet anser dock att effektiviteten inte får drivas så långt att enskildas rättssäkerhet beskärs i sådan grad som här kan bli fallet. Lagstiftningen i detta hänseende bör därför utformas så att det klart framgår att kroppsvisitation endast får ske då *allvarlig risk* för brott föreligger på grund av att det kan antas att en viss person eller vissa personer i en grupp medför vapen eller andra farliga föremål som är ägnade att användas vid brott mot liv eller hälsa. Vidare bör lagtexten uttrycka att beslutet som huvudregel skall fattas av polismyndighet och alltså ej av enskild polisman. Utskottet anser att en sådan reglering utgör en lämplig avvägning mellan effektivitetssynpunkter och rättssäkerhetsaspekter.

Det bör ankomma på regeringen att utarbeta och förelägga riksdagen

förslag till lagtext i enlighet med de överväganden utskottet här har redovisat. I avvaktan härpå bör det nu framlagda förslaget till ändring i 19 § polislagen avslås.

dels att utskottets hemställan under moment 2 bort ha följande lydelse:

2. beträffande *kroppsvsitation m. m.*

att riksdagen med anledning av motion 1986/87:Ju123 i denna del (yrkande 1) och motion 1986/87:Ju126 i denna del (yrkande 1)

dels avslår det i moment 1 nämnda lagförslaget såvitt avser 19 §,

dels som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört i fråga om utarbetande av ett nytt lagförslag.

3. Ändring av rättegångsbalken (mom. 3)

Björn Körlof (m), Sven Munke (m) och Arne Svensson (m) anser – under förutsättning av bifall till reservation 1 – att moment 3 i utskottets hemställan bort ha följande lydelse:

3. att riksdagen *dels* avslår motion 1986/87:Ju124 och motion 1986/87:Ju125 i den mån de inte tillgodosetts eller omfattas av vad utskottet hemställt ovan, *dels* med anledning av motion 1986/87:Ju126 i denna del (yrkande 2 delvis) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört om förslag till ändring av 28 kap. 5 § rättegångsbalken.